

Nyttårstalen 1966

Kjære landsmenn !

I år er det kanskje naturlig å nevne at 1965 gav grunnlag for regjeringsskifte i vårt land. Folket har talt gjennom valg og den nåværende regjering har sin parlamentariske basis i et flertall i Stortinget, bestående av fire samarbeidende partier. Regjeringsskiftet foregikk uten dramatikk og heller ikke med de markante problemer på det personlige plan, som vi kjenner fra enkelte andre regimer. Denne selvfølgelige enkelthet som er karakteristisk for vårt folkestyre er ikke noe dårlig særpreg.

Men skiftet har gitt grunnlag for kommentarer og spekulasjoner som seg hør og bør i et demokrati. Det har bl.a. vært sagt at denne regjering går til dekket bord. I et samfunn i vekst går ingen regjering til dekket bord. Heller ingen enkelt generasjon har krav på enevre i å ha

-2-

bygget dette landet. Nei, det har skjedd ved innsats fra de mange uansett politisk oppfatning." I trottugt, slit - tyngre før enn i dag. Det kosta tusend år i kav frå vår til vår fyrr me vart fri? La oss aldri glemme det når vi skal forvalte den arven som skal føres videre til kommende slekter.

Dette gjelder hele vår kultur, og det gir oss kanskje en nøkkel til bedre å forstå de vanskene de har å overvinne de folk som i dag banker på og ber om frihet og råderett over sin egen lagnad. For oss som folk var det en lykke at kampen for nasjonal selvstendighet og for folkestyre gikk hånd i hånd. Det har ført til at de

nasjonale og de demokratiske tradisjonene er blitt så sammenvevet at vi kjenner dem som ett. De utgjør for oss en ubrytelig sammenheng. På disse tradisjonene skal vi tømre byggverket videre og de skal binde oss sammen når det røyner på.

Men samtidig blir vi hver dag minnet om at teknikken gjør verden mindre og at verden er én. Det er ingen begivenheter som er for fjerne for oss lenger. Og den samme teknikken har gitt menneskene verktøy i hendene til uanede muligheter i godt, men kanskje også i vondt. Derfor frykter det enkelte menneske krig mere intenst i dag enn før. Det er som James Reston har sagt: "Det første offer i enhver krig er den sunne fornuft og det annet er den frie, åpne diskusjon. Det vi håper på er at fornuften tross alt må seire.

Men her kommer begrepet prestisje inn." Det hender at folk er så redde for å miste ansikt at de mister hodet, som det heter! Deri ligger faren. Jeg skal ikke uttale meg om hvorvidt spenningen mellom supermaktene er til - eller avtakende, bare konstatere at den er der. Det alvorligste utslaget gir den seg i dagens konflikt i Vietnam. I sannhet en tragisk lagnad for et lite folk!

Men hva kan så vi gjøre? Hvori består vårt ansvar? Verden består av individer. Vår mulighet til å påvirke begivenhetene ligger i at vi deltar i dannelsen av verdensopinionen og gjør vår innsats i mellomfolkelige organisasjoner - først og fremst i FN. Denne organisasjon er bare så sterk som medlemmene gjør den. Min personlige oppfatning er at man skal

være varsom med å oppfordre til vidtgående sanksjoner, som ikke har en rimelig grad av sannsynlighet for å lykkes. Men FN kan og bør bli et mektig forum for påvirkning av opinionen. Dette må vi medvirke til skritt for skritt. Det kreves tålmod, men også uthold. Krenkelser av menneskerettighetene må fordømmes uten sideblikk til hvem som er krenkeren. Sviker ^{vi} her har ^{vi} gått på akkord med selve den moralnormen menneskerettighetserklæringen er sprunget ut av.

Ved årsskiftet har vi vært vitne til en diskusjon om våre egne sikkerhetsproblemer, overvåknings- og etterretningstjenesten. Når vi diskuterte denne virksomhet må vi ha som utgangspunkt at det er nødvendig så langt som mulig å beskytte våre forsvarstiltak. Men vi vet at det er

land hvor det hemmelige politiet er blitt en viktig redskap også i den indre maktpolitikk. Det bryter klart med demokratiets ideal om rettssikkerhet og åndelig trygghet for den enkelte. Vårt problem er å trygge vår sikkerhet uten å krenke rettsstatens prinsipper. Vi må derfor vokte oss for å godta metoder som kan føre til at vi oppgir noen av de fundamentale verdier vi ^{Som nettopp} ønsker å beskytte.

Jeg er tilfreds med at den norske opinion er interessert i disse spørsmål og Regjeringen er innstillet på medvirkning til drøfting så langt en ansvarlig avveining tilsier.

Økonomisk har Norge hatt et tilfredsstillende år. Selv om noen produksjoner har avtakende konjunkturer å stå slite med, så har andre oppveiet dette, særlig har fiskerieringen bidradd til markant øking i valutainntektene våre. Men la oss heller ikke i vår oppmerksomhet på den viktige valutaskapende innsats glemme alle dem som ved sin virksomhet sparer valuta ved å produsere slike ting og tjenester som vi ellers måtte importere eller unnvare.

Vi er fremdeles avhengig av kapitaltilførsel utenfra. I større utstrekning må vi derfor stimulere til innenlandsk kapitaldannelse og vi må bestræpe oss på høyest mulig foredling av våre ressurser i innenlandsk regi.

Det kommende inntektsoppgjør blir som vanlig snart fulgt med stor oppmerksomhet. Det er ingen sak å la

det hele bli så det blir et stort tillegg i kroner og ører. Men det vil ubønnhørlig slå tilbake i form av høyere priser på tjenester og varer. Uansett hvilken gruppe som får inntektstillegg så går det ut for fellesskapet. Vi er alle gjensidige forbrukere av hverandres tjenester og innsats. Og det er kun ^{resultat av} denne innsatsen som er bestemmende for det samlede forbruk vi til sammen kan tillate oss.

Vi har nå fått et utredningsutvalg av frittstående økonomisk sakkyndige som det heter, som på tilgjengelige data skal vurdere det økonomiske grunnlag i forbindelse med kommende inntektsoppgjør. Men gjennomføringen av tariffrevisjonen vil som før måtte skje under

partenes fulle ansvar.

På grunn av forskjelligheter i næringslivet vil det alltid finnes såkalte lave inntektsgrupper, som må ha særlig ^{ny}bevakning. Også distriktsvis fordeler velstands-
skingen ^{ny}ujevnt, men det er ikke mulig å rette gjennom en tariffrevisjon.

Den såkalte distriktsutbygging, er en nasjonal sak som det er påtrengende viktig å finne løsning på. Analyse og plan må til, men vi må snart komme ut av planlegging- og analysestadiet og over til konkrete tiltak. Det er tross alt de som teller. Vårt land er slik fra naturens side at det byr på store variasjoner og skiftende livsvilkår. Noen distrikter har i generasjoner hatt den lagnad å måtte yte til andre ved å sende fra seg det verdifulleste tilskudd

-10-

som kan gis, nemlig ungdom i arbeidsfør alder. Vi tar ^{da} ofte ordet solidaritet i vår munn. Her kan ^{da} prøves for landet - det skal være ett - ikke bare i ord, men også i praktisk virkelighet.

Om de sosialpolitiske framstøt har det stort sett hersket enighet. Stortinget vil i året få seg forelagt en av store reformer, allmenn folkepensjon. Det er en riktig reform ut fra ^{da} den rettferdsbetraktning, at alle - uansett arbeidsplass - bl.a. skal sikres en økonomisk trygghet i alderdom, ^{da} Men mange vanskelige detaljspørsmål må løses.

Fra 1.januar 1966 heves satsene i alderspensjonen og tilsvarende trygder for så igjen å økes på nytt fra 1.januar 1967. Det vil bety en heving av etterlønnen for dem som er gamle i dag, men det er fullt fortjent fordi nettopp disse gjennom sin innsats har lagt grunnlaget for vår materielle velstand.

Folkepensjonen forutsettes visse fondsopplegg og det er forståelig at en del bedrifter har en viss frykt for hvordan premieytelsene vil innvirke på deres konkurransevne. De bedrifter som har pensjonsordninger som de yter til fra før - vil ikke merke så stor skilnad til overgangen til den nye ordningen. Mere merkbart blir det for dem som ikke har slike ordninger fra før, og som har små

muligheter til å overvelte de økede utgiftene på prisene. Et annet spørsmål som ^{også} må tas alvorlig er ferispørsmålet for de yrkesgrupper som ikke står fritt i å ^{for} late sin arbeidsplass i ferien. Overgangen til fem-dagers arbeidsuke forsterket behovet for spesi^l -løsninger for disse gruppene.

Jeg vil også gjerne nevne at med de økede tiltak fra det offentliges side, så oppstår det etter hvert en rekke - skal vi si rettsforhold - i mellom det offentlige og den enkelte når det gjelder de sosiale ytelsene. Og det kan også oppstå tvistigheter i skjønnsspørsmål - derfor overveies forslag om en såkalt sosialdomstol - som med endelig virkning skal avsi kjennelse i tvistigheter mellom den enkelte og det offentlige i slike saker.

Skole- og utdanningsspørsmålene er under ^{forsatt} livlig diskusjon og vi må nå finne fram til en avløsning av forsøksfullmakten og få vår reviderte skolelov ferdig. Her tror jeg det gjelder å finne fram til smidige løsninger som gir likeverdige skolevilkår utenfor vidtgående sentralisering og uten å tape muligheten for en skole, som inntekter kommer det enkelte individs forskjelligheter i evner og legning.

Mange har ytet frykt for at fremtidens ekspert-samfunn vil skape nye klasseskiller mellom menneskene, og sikkert med rette. ^{V?} er klar over nødvendigheten av ekspertise og spesialisering for vår materielle framgang og konkurranseevne, men vi ville også gjerne at framgangen

skulle følges av tilsvarende toleranse og syn på menneskeverdet. Den såkalte enhetsskolen var ment å være et skritt i den retning, men jeg er redd for at kanskje de som snakker mest og hyppigst om disse ting selv kommer i skade for å bidra til å lage nye skiller. Bl.a. ved den innsnevring de gir selve kulturbegrepet. Man snakker så ofte om kulturfond, kulturministre og de virksomheter som administreres ut fra et bestemt departement alene. Men kultur er noe meget videre. Den oppstår gjennom det enkelte menneskes [↓] møte og arbeide med naturen, med tingene, med produktene av håndens og åndens arbeid. Den er knyttet til personligheten og betinget av et tilegnelsesforhold. Kunnskap og teknisk viten er i seg selv ikke kultur alene, men bestanddeler av kulturgrunnet.

Derfor er det ikke riktig å sette likhetstegn mellom teoretisk viten og kultur. Det er et mistak som kan lede til verre klasseskiller enn de som bygde på økonomisk forskjell. Kultur oppstår ved gjensidig befruktende aktivitet blant alle mennesker i et samfunn. Gjennom økt allmenndannelse og bedre opplæring kan vi gjøre kulturgrunnlaget bredere og rikere, men vi må også oppøve og skjerpe sansen for kvalitet. Derfor må vi prøve å utvide kulturbegrepet - la det være mere omfattende til hva det egentlig er. All utnyttning og foredling av evner og anlegg av hånden og åndens, dannelselse like mye som utdanning. Vi må erkjenne at alle er viktige hjul i det store maskineriet.

I en urolig og omskiftende verden søker vi alle etter faste holdepunkter. Det gjelder det enkelte

mennesket, og det gjelder nasjonene. Ikke minst vi som hører til et lite folk kjenner det ofte slik at vi overvoldes av påvirkninger utenfra på alle felter. Hvorledes skal vi makte å tilpasse oss disse mektige kreftene. Uten å miste røderetten over vårt eget - uten å miste vårt særpreg som folk. Isolasjon er ingen løsning. Den bringer ikke vekst - internasjonalt samarbeid er ikke bare i dag nødvendig, men det er også et gode, og det vil være slik at vi får like mye som vi gir. Men skal vi få det rette utbyttet av det vi tar imot, må vi evne å tilpasse det til vårt eget - uten at vi mister sammenhengen ^{med} vår nasjonale

bedgamm.

Konsentrasjon og integrering er tidens tale. Vi merker det på alle feltet i produksjon, i forretning og forvaltning. Vi merker det på det kommunale plan med de større kommunene. Enheter slås sammen og blir større. Noen til giganter og gigantene vokser seg enda større. Data-maskinene overtar. Men heller ikke dette får vi uten å måtte ofre noe av andre verdier. Det synes som om alle mennesker må ha noe som engasjerer om de skal vokse - spillet i tilværelsen som det er kalt.

På et spesielt felt har virkningene av de store enheters dominans ^{se} alarmert mange fordi de er mere synbare enn andre steder. Det gjelder pressen. Her er faremomentene åpenbare fordi at bl.a. pressen nettopp er den daglige forandrer av menneskesinnets mangfoldighet.

Alt i alt kan ^{kanskje} mange utslag synes merkelige, men i vårt virke må vi ha ^{den} ^{at} tre mennesket som åndsskapning kan lede utviklingen i stedet for selv å bli ^{offer for den} ^{summe}

Vi her hjemme sender en hilsen til alle som har feiret julen og årsskiftet ute. De som har sitt virke på Svalbard og Jan Mayn, våre sjøfolk, de mange på misjonsmarken, fredskorpsdeltakerne, soldater og andre i FN's tjeneste, og alle øvrige norske borgere på post utenfor landets grenser.

Og alle - både de som er ute og hjemme - samler seg i gode ønsker for vår konge og hans familie.

Og idet det nye år går inn, det som ennå er framtid og bærer for ^{*Rispe*} trettelsen i seg, vi alle at 1966 må bli et år som bringer menneskeheten et nydyssommelig steg framover.